

סוגיה ה: כמות הקוראים

רקע

המשנה קובעת את כמות הקוראים בכל הימים שקוראים בתורה, והגמ' מסבירה מדוע יש חילוק בין הימים השונים [דין נפילת אפים קשור למסכת ברכות ולא נעסוק בו כאן].

מקורות

- א. כא. משנה
 כב. כג. "זה הכלל כל שיש בו מוסף וכו'... ואמאי קראו משלם דמישלם בעובדיה"
 ב. תוס' כג. ד"ה הני, כא: ד"ה כנגד
 ג. רש"י כא. ד"ה ואין מוסיפין עליהן [שני הדיבורים]
 ר"ן יב: באלפס ד"ה מתני'
 מרדכי סי' תתח
 ד. רמב"ם הל' תפילה פי"ב הט"ז
 ה. שו"ע סי' קלה סע' א ומשנה ברורה [בעיקר: סק"ג]
 סי' רפב סע' א ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק ד-ו]

הסבר הסוגיה

"בשני וחמישי בשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן... בראשי חודשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן... ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן".

המשנה אומרת שבשני וחמישי ובשבת במנחה שלושה קוראים בתורה, בראש חודש ובחול המועד ארבעה קוראים בתורה, ביום טוב חמישה קוראים, ביום הכפורים ששה קוראים, ובשבת שבעה קוראים בתורה. בגמ' מובאים הסברים שונים להבדלים בין הזמנים השונים:

א. הגמ' [כב:] מביאה ברייתא האומרת: "זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב קורין ג' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חודשים וחולו של מועד קורין ד'". מברייטא זו משמע שהחילוק במספר הקוראים בתורה נובע מרצון להגביר לימוד תורה מחד גיסא, ומהקפדה שלא להטריח את הציבור מאידך גיסא. ביום שאין עובדים בו ניתן להגדיל את כמות הקוראים, וביום שעובדים בו צריכים למעט את כמות הקוראים מפני ביטול מלאכה.

ב. הגמ' [כב:] אומרת: "כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא". חילוק במספר הקוראים מבטא את קדושת המועד, כל יום שמתווספת בו קדושה מתווסף גם קורא בתורה.

ג. הגמ' [כג:] אומרת שהני שלושה חמשה ושבעה כנגד ברכת כהנים, וכנגד שלושה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך. הני ששה של יום הכיפורים כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה שעמדו משמאלו.

ד. הגמ' [כא:] אומרת שהני שלושה כנגד תורה, נביאים וכתובים, וכנגד כהנים, לויים וישראלים.

שלושה מתוך ארבעת ההסברים הללו משלימים זה את זה. כמות הקוראים המינימאלית ביותר היא שלושה כנגד תורה נביאים וכתובים, וכל יום שמתווספת בו קדושה מוסיפים בו קורא. בתענית צבור ובתשעה באב לא מתווספת קדושה, אלא רק מתווספת ברכה, ולכן יש ספק האם הם ראויים לקורא נוסף, מכריעה הברייתא שאין מוסיפים בו קורא משום ביטול מלאכה.

הלימוד מברכת כהנים אינו משתלב במערכת זו, וצריך עיון מדוע הגמ' מביאתו [עין בתוס' כא: ד"ה כנגד, וכג. ד"ה הני].

המשנה [כא:] אומרת: "ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן". ניתן להבין שההיתר להוסיף על הקוראים מתייחס גם ליום טוב, גם ליום הכיפורים וגם לשבת, וניתן להבין שהוא מתייחס לשבת בלבד. הראשונים נחלקו בהבנות הללו. רש"י מפרש כהבנה הראשונה. לדעתו שני וחמישי, ראש חודש וחול המועד הן ימי מלאכה ואסור להטריח את הציבור, יום טוב, יום הכיפורים ושבת אינם ימי מלאכה וניתן להוסיף עולים. כך סובר גם הרמב"ם [הל' תפילה פ"ב ה"טז]. הר"ן [יב: באלפס ד"ה מתני'] מביא שיש מפרשים כהבנה השניה, שבשבת בלבד מותר להוסיף. הוספת קורא נוסף מטשטשת את ההבדל בין הקדושות השונות של הימים, ורק בשבת שאין קדושה למעלה ממנה מותר להוסיף על הקוראים.

המרדכי [סי' תתח] מחדש, שבית כנסת שיש בו שלושה חתנים, אחד כהן ושני ישראלים, מותר להם להוסיף קורא רביעי, כיוון ששבעת ימי המשתה הם ימי מועד שלהם, ובמועד עולים לתורה ארבעה קוראים. המרדכי מדגיש שרק להם יש מועד, ורק להם מותר להוסיף קורא רביעי, ולכן הכהן יקרא פעמיים, ואחר כך יקראו שני הישראלים.

חידושו של המרדכי אינו מסתדר עם שיטת רש"י, שאיסור הוספת קורא רביעי הוא מפני הטרחת הציבור, אלא רק עם שיטתו של הר"ן שהאיסור הוא כדי שלא לטשטש את ההבדלים בין הקדושות השונות של המועדים.

סיכום

החילוק בכמות הקוראים בתורה במועדים השונים מבטא את הבדלי הקדושות בין המועדים. לדעת הר"ן זו הסיבה שרק בשבת מותר להוסיף על כמות הקוראים בתורה. רש"י והרמב"ם סוברים שהבדלי הקדושות בין המועדים באים לידי ביטוי בכמות הקוראים המחוייבת לכל מועד, ומותר להוסיף קוראים בכל הימים שאין בהם ביטול מלאכה.

הלכה

השו"ע [סי' קלה סע' א] פוסק שבשני וחמישי ושבת במנחה קוראים שלושה אין פוחתים מהם ואין מוסיפים עליהם. הרמ"א פוסק כמרדכי שאם יש שני חתנים בבית הכנסת ושניהם ישראלים מותר להוסיף ולקרוא ארבעה קוראים. המשנה ברורה [סק"ג] כותב שאין נוהגים כך.

השו"ע [סי' רפב סע' א] פוסק שבשבת מותר להוסיף על הקוראים. הרמ"א מביא שתי דעות האם גם ביום טוב מותר להוסיף, והוא כותב שהמנהג שאין מוסיפים ביום טוב, חוץ משמחת תורה שמוסיפים.